

ความชัดเจนในการพูดแสดงความคิดเห็นโต้แย้ง การศึกษาเปรียบเทียบผู้พูดชาวญี่ปุ่นกับผู้เรียน ภาษาญี่ปุ่นชาวไทย*

ภรณ์ีย์ พนันโสติกุล**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะความชัดเจนในการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งในภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยที่ศึกษาอยู่ ณ ประเทศญี่ปุ่นว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างจากเจ้าของภาษาอย่างไร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนองค์ประกอบแสดงความชัดเจนของถ้อยคำ อาทิ การใช้คำบ่งบอกการโต้แย้ง การอ้างอิงคำหรือเนื้อหาของคู่สนทนา การใช้คำเชื่อมแสดงการขัดแย้ง การซ้ำคำเพื่อแสดงการขัดแย้ง การไม่ชะลอความเห็นขัดแย้งของตนในผู้พูดชาวญี่ปุ่นและผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย พบว่า จำนวนการปรากฏขององค์ประกอบโดยรวมมีปริมาณใกล้เคียงกัน ทำให้เห็นว่าผู้เรียนมีแนวโน้มทักษะการใช้ภาษาไปในทางเดียวกับเจ้าของภาษา แต่เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการปรากฏองค์ประกอบต่างๆ กับปัจจัยความสนิทสนมของผู้พูดผู้ฟัง สถานภาพ และระดับความเห็นต่าง พบว่า การแสดงความคิดเห็นโต้แย้งในผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย รับอิทธิพลจากความแตกต่างของสถานภาพมากกว่าในผู้พูดชาวญี่ปุ่น อันมีสาเหตุมาจากอิทธิพลของภาษาแม่ ความเข้าใจวัฒนธรรมของผู้เรียน และลักษณะเฉพาะของกลุ่มประชากรตัวอย่าง

คำ

สำคัญ

ความชัดเจนในการแสดงความคิดเห็นโต้แย้ง, ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย, ผู้พูดชาวญี่ปุ่น, การแสดงความคิดเห็นโต้แย้ง, ความอ้อม

* บทความนี้ ปรับปรุงจากข้อมูลที่น่าสนใจในงานประชุมวิชาการระดับชาติญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย ครั้งที่ 9

** อ.ดร., คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 99 หมู่ 18 พหลโยธิน คลองหลวง ปทุมธานี อีเมล: poraneebun@gmail.com

Explicitness in the Expressions of Disagreement: A Comparative Study of Japanese Speakers and Thai Learners of Japanese*

Poranee Pinunsottikul**

Abstract

This paper investigates the explicitness in the expression of disagreement acts by Japanese speakers and Thai learners of Japanese. Three hundred twenty expression samples from each group were coded according to features that determine the explicitness (explicit or implicit) of the disagreement act. These features were referred to autonomy, reference, contrastive discourse marker, recurrence of keywords, and no delay.

The results revealed that the frequency of the features' occurrence in the two groups were about the same. The results of the statistical analysis of the relationship between the features and contextual factors indicated that Thai learners of Japanese appeared to be remarkably influenced by the difference of interlocutor status while the Japanese speakers were not.

Key words

Explicitness in disagreement act, Thai learners of Japanese, Japanese speakers, Disagreeing, Indirectness

* This paper was a revised version of the paper presented at the 9th Japanese Studies Association of Thailand conference held in Hat Yai, in December 2015.

** Dr., Lecturer, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, 99 Moo 18 Paholyothin Road, Klongluang, Pathumthani, email: poraneebun@gmail.com

1. บทนำ

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพคือการสื่อสารที่ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความเข้าใจตรงกันว่า ผู้ส่งสารต้องการสื่อความหมายอะไร ความเข้าใจดังกล่าวเกิดจากการตีความข้อมูลถ้อยคำที่ปรากฏไม่ว่าในรูปแบบตัวอักษรหรือเสียงได้อย่างเหมาะสม โดยอาศัยการเชื่อมโยงข้อมูลถ้อยคำเข้ากับบริบทรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ความสัมพันธ์กับคู่สนทนา สถานภาพระหว่างคู่สนทนา ถ้อยคำต่างๆ หากปรากฏในบริบทที่ต่างกันจะสื่อความตั้งใจของผู้ส่งสารออกไปแตกต่างกัน เช่น กรณีที่ผู้พูดกล่าวว่า “นี่หกโมงแล้วนะ” หากไม่พิจารณาองค์ประกอบทางเสียงอันได้แก่โทนเสียงหรือน้ำเสียง แต่พิจารณาเฉพาะข้อมูลถ้อยคำและผู้ฟังแปลข้อมูลตรงตัวตามตัวอักษร ถ้อยคำดังกล่าวจะทำหน้าที่เพียงแจ้งเวลาให้ผู้ฟังทราบว่าคุณขณะนี้เป็นเวลา 6 นาฬิกา แต่หากคำนึงถึงบริบทในการเกิดสถานการณ์ร่วมด้วย เช่น ใช้ถ้อยคำนี้ในช่วงเวลาเช้า และผู้พูดเป็นภรรยาของผู้ฟัง อาจเข้าใจได้ในทันทีว่าถ้อยคำนี้ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงประโยคบอกเล่าเพื่อบอกเวลาเท่านั้น แต่เป็นถ้อยคำแสดงการเตือนที่ผู้พูดต้องการเตือนให้ผู้ฟังตื่นนอนหรือออกจากบ้าน เป็นต้น หรือการที่ผู้พูดกล่าวว่า “เสื้อตัวที่เธอใส่อยู่นั้นความจริงก็สวยดีหรอก” หากวิเคราะห์ถ้อยคำนี้ตรงตัวตามตัวอักษรอาจมีความหมายเป็นถ้อยคำแสดงความชื่นชม แต่เมื่อวิเคราะห์ร่วมกับถ้อยคำที่ตามมาด้วยจะพบว่า มักตามด้วยประโยคขัดแย้งเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งทำให้ทราบว่าการกล่าวชมไม่ใช่จุดประสงค์ของผู้พูด เป็นเพียงการกล่าวเกริ่นหรือพูดอ้อมเพื่อนำเข้าสู่ถ้อยคำหลักเท่านั้น จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าบริบทในแง่มุมมองต่างๆ ล้วนมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์และตีความถ้อยคำที่ใช้สื่อสารอย่างมาก

กล่าวกันว่าญี่ปุ่นเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมพึ่งบริบทสูง (high-context culture) ทำให้ภาษาซึ่งเป็นตัวสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมสื่อให้เห็นแนวโน้มการพึ่งบริบทสูงเช่นกัน สังเกตได้จากการละข้อความท้ายประโยคเมื่อปฏิเสธคำชักชวนของคู่สนทนาโดยใช้สำนวน ちよっと การใช้สำนวนพูดอ้อมที่ทำให้ผู้ฟังต่างชาติไม่แน่ใจว่าอีกฝ่ายตอบรับหรือปฏิเสธ เช่น いゝです และอีกตัวอย่างหนึ่งที่มีถูกหยิบยกมากล่าวถึงในชั้นเรียนภาษาญี่ปุ่นว่าสะท้อนลักษณะเฉพาะตัวของวัฒนธรรมญี่ปุ่นในแง่การพึ่งบริบทสูงได้อย่างดี คือเมื่อผู้พูดชาวญี่ปุ่นกล่าวกับผู้ฟังที่อยู่ในห้องเดียวกันว่า “อากาศร้อนจังเลย” ผู้พูดชาวญี่ปุ่นอาจไม่ได้ต้องการบรรยายสภาพอากาศอย่างที่ผู้ฟังชาวต่างชาติเข้าใจ แต่เป็นการพูดอ้อมให้ผู้ฟังช่วยเปิดเครื่องปรับอากาศให้

Beebe & Takahashi (1989) ยกตัวอย่างปัญหาผู้เรียนภาษาอังกฤษชาวญี่ปุ่นที่ใช้วิธีการป้อนคำถามคู่สนทนาชาวอเมริกันต่อเนื่องไปเป็นทอดเพื่อให้คู่สนทนาตระหนักได้เองว่าตนเองไม่เห็นด้วย กรณีนี้เป็นกรณีตัวอย่างของความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ผู้เรียนภาษาอังกฤษชาวญี่ปุ่นไม่เข้าใจว่าวิธีการถามซ้ำไม่ได้ทำหน้าที่สื่อความไม่เห็นด้วยในวัฒนธรรมภาษาอังกฤษของชาวอเมริกัน เช่นเดียวกับในภาษาแม่ของตน นอกจากคู่สนทนาชาวอเมริกันจะไม่เข้าใจว่าผู้เรียนภาษาอังกฤษชาวญี่ปุ่นต้องการสื่ออะไรแล้ว ยังไม่พอใจว่าเหตุใดอธิบายอย่างไรผู้เรียนก็ไม่เข้าใจความหมายที่ตนพูด กรณีนี้หากผู้ฟังเป็นชาวญี่ปุ่นจะสามารถเข้าใจในทันทีว่าผู้พูดต้องการสื่อให้ผู้ฟังทราบว่าไม่เห็นด้วย แต่เมื่อผู้ฟังเป็นคนต่างชาติต่างภาษา จึงเข้าใจเป็นอื่นไปว่าผู้พูดต้องการถามเพื่อขอข้อมูลเพิ่มเติม

เท่านั้น ความแตกต่างของวัฒนธรรมระหว่างเจ้าของภาษาและผู้เรียนเช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมได้

วัฒนธรรมของไทยและญี่ปุ่นมีลักษณะแตกต่างกันอยู่มากถึงแม้จะเป็นวัฒนธรรมเอเชียด้วยกัน ตั้งแต่อดีตมาชาวไทยสนใจศึกษาภาษาญี่ปุ่นเป็นจำนวนมากทั้งในประเทศไทยและที่ไปศึกษาต่อ ณ ประเทศญี่ปุ่น อีกทั้งยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ผู้ที่เคยไปศึกษาหรือกำลังศึกษาอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่นอาจได้รับข้อมูลไม่น้อยเกี่ยวกับลักษณะการสื่อสารของชาวญี่ปุ่นที่เน้นวิธีการพูดอ้อม รวมทั้งการไม่ใช้ถ้อยคำแสดงความเห็นต่างที่ชัดเจน งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาว่าในการแสดงความเห็นโต้แย้ง สำนวนถ้อยคำภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยมีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไรรกับสำนวนถ้อยคำภาษาญี่ปุ่นของชาวญี่ปุ่น เมื่อพิจารณาผ่านองค์ประกอบแสดงความชัดเจนของถ้อยคำ และมีปัจจัยในเชิงบริบทการสนทนาใดที่ส่งอิทธิพลต่อการปรากฏขององค์ประกอบดังกล่าว ผู้วิจัยคาดหวังว่ากลุ่มตัวอย่างผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยซึ่งเก็บข้อมูลจากผู้เรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในประเทศญี่ปุ่นจะใช้ภาษาญี่ปุ่นในลักษณะใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา และหวังว่างานวิจัยนี้จะช่วยสะท้อนความเข้าใจในการเรียนรู้และปัญหาการใช้ภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนชาวไทยในแง่มุมหนึ่ง และเป็นประโยชน์ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจวัฒนธรรมของภาษาทั้งสอง

1.1. แนวคิดทางทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

แนวคิดเกี่ยวกับความตรงความอ้อมของถ้อยคำซึ่งอ้างอิงจากโครงการวิเคราะห์วัจนปฏิบัติศาสตร์ข้ามวัฒนธรรม CCSARP (Cross-Cultural Speech Act Realization Patterns) โดย Blum-Kulka and Olshtain (1984), Blum-Kulka et al. (1989) การใช้ภาษาเพื่อแสดงความสุภาพของ Brown and Levinson (1987) หลักการความร่วมมือของ Grice (1975) และแนวทางการวิเคราะห์ระดับความชัดเจน (explicitness) ของวัจนกรรมโดย Stadler (2011)

1.2. ขอบเขตของการศึกษา

งานวิจัยนี้ศึกษาเปรียบเทียบเชิงปริมาณโดยละเอียดว่าปัจจัยเช่น ความสนิทสนม สถานภาพของผู้พูดผู้ฟัง ระดับความขัดแย้ง¹ ส่งอิทธิพลต่อความชัดเจนในการแสดงออกทางวัจนกรรมอย่างไร งานวิจัยจำกัดขอบเขตการศึกษาอยู่ที่วัจนกรรม การแสดงความเห็นในลักษณะโต้แย้ง (disagreement act) ซึ่งเป็นวัจนกรรมที่เกิดขึ้นบ่อยในชีวิตประจำวันและเป็นเรื่องใกล้ตัว โดยศึกษาจากข้อมูลระดับประโยคเป็นสำคัญ ไม่รวมถึงข้อมูลเสียง

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความตรงความอ้อมของถ้อยคำเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางจากนักวิชาการหลายสาขาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาวัจนปฏิบัติศาสตร์ (Pragmatics) และสัมพันธสารวิเคราะห์ (Discourse Analysis) ในปี 1989 โครงการวิเคราะห์วัจนกรรมข้าม

¹ งานวิจัยของ Brown & Levinson (1978) ใช้คำว่า Ranking of Imposition

วัฒนธรรม CCSARP (Cross-Cultural Speech Act Realization Patterns) ได้จัดทำคู่มือวิเคราะห์ความอ้อม (indirectness)² ของถ้อยคำและยกกรณีวัจนกรรมการขอร้องและการขอโทษเป็นตัวอย่างการศึกษา ในเวลาต่อมานักวิจัยจำนวนไม่น้อยใช้คู่มือนี้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์วัจนกรรมการทั้งสองอย่างแพร่หลายจวบจนปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม คู่มือวิธีการวิเคราะห์วัจนกรรมการขอร้องของ CCSARP มีข้อจำกัดที่สามารถวิเคราะห์ความตรงความอ้อมในการแสดงออกทางวัจนกรรมได้เพียงจากหน่วยวัจนกรรมหลัก (Head Act) อันหมายถึงตัวถ้อยคำประโยคขอร้องเท่านั้น เช่น ช่วยฉันสิ ช่วยฉันหน่อย ช่วยฉันหน่อยได้ไหมว่ามีระดับความตรงความอ้อมที่ต่างกัน แต่ถ้าไม่ปรากฏประโยคเหล่านี้ และกล่าวเพียงว่ากำลังลำบากหรือให้เหตุผลว่ากำลังมีปัญหาเท่านั้น จะไม่สามารถระบุได้ว่าประโยคขอร้องในลักษณะนี้มีระดับความตรงความอ้อมในการแสดงออกเป็นอย่างไร ปัญหานี้ทำให้คู่มือนี้ยังไม่เหมาะสมที่จะนำไปใช้วิเคราะห์วัจนกรรมอื่นๆ เนื่องจากไม่มีตัวหน่วยวัจนกรรมหลักดังกล่าว งานวิจัยเกี่ยวกับวัจนกรรมอื่นๆ เช่น วัจนกรรมการแสดงความไม่พอใจจึงหันไปใช้ทฤษฎีความสุภาพเป็นตัวแทนในการวิเคราะห์ความตรงความอ้อมในการแสดงออกทางวัจนกรรม ยิ่งประโยคแสดงความสุภาพเท่าใด ประโยคนั้นก็ยิ่งแสดงถึงความอ้อมของถ้อยคำมากขึ้นเท่านั้น งานวิจัยของ Blum-Kulka (1987) ระบุว่าความตรงความอ้อมของถ้อยคำไม่จำเป็นต้องแปรผกผันกับความสุภาพเสมอไป

เพราะเป็นคนละประเด็น แม้จะมีงานวิจัยที่ชี้ปัญหาการนำความสุภาพมาใช้วิเคราะห์เช่นนี้ อย่างไรก็ตาม ยังมีงานวิจัยจำนวนมากที่คงยึดมุมมองความสุภาพตามแนวของ Brown and Levinson เป็นแนวทางหลักในการวิเคราะห์ความตรงความอ้อมของถ้อยคำต่อไป สำหรับงานวิจัยภาษาไทย **ดิฐุ ศรีนราวัฒน์** (2544) ได้ศึกษารูปแบบวัจนกรรมอ้อมทำให้ทราบผลการศึกษาที่น่าสนใจว่าการใช้ถ้อยคำอ้อมมากหรือน้อยจะลดหลั่นตามระดับการศึกษาของผู้พูด และวัจนกรรมอ้อมมีหน้าที่สำคัญในการสื่อสารหลายอย่าง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ไม่ได้ระบุว่าภาษาไทยมีระดับความอ้อมในภาษามากน้อยเช่นใดเมื่อเปรียบเทียบกับภาษาวัฒนธรรมอื่น

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งเมื่อใช้ความสุภาพเป็นแนวทางหลักในการวิเคราะห์ความตรงความอ้อมของวัจนกรรม คือการทับซ้อนของเกณฑ์ในการวิเคราะห์ เช่น การศึกษาโดยดูการปรากฏของคำแสดงทัศนะ (Modality)³ เป็นสำคัญ เกณฑ์เดียวกันใช้วิเคราะห์ทั้งความตรงความอ้อมและความสุภาพ ทำให้การวิเคราะห์นั้นอาจขาดความน่าเชื่อถือ จึงกลับมาสู่คำถามเดิมที่ว่าการใช้เกณฑ์เดียวกันในการชี้วัดความตรงความอ้อมของวัจนกรรมกับความสุภาพนั้นเป็นวิธีที่เหมาะสมหรือไม่

Stadler (2011) ไม่ได้ปฏิเสธแนวคิดที่ว่าความตรงความอ้อมของถ้อยคำหรือวัจนกรรมสัมพันธ์กับความสุภาพอย่างลึกซึ้ง แต่แทนการนำเกณฑ์การวิเคราะห์ระดับความตรงความอ้อมของ CCSARP หรือความสุภาพมาใช้ เขาได้เสนอแนวทางการวิเคราะห์ใหม่โดยให้ชื่อว่าความชัดเจน

² ความตรงและความอ้อม (Directness and Indirectness) เป็นคำที่มีความหมายกว้าง แรกเริ่มเมื่อใช้กับวัจนกรรม วัจนกรรมตรง มีความหมายถึงการที่ความหมายของถ้อยคำนั้นตรงกับความหมายถ้อยคำตามโครงสร้างไวยากรณ์ ส่วนวัจนกรรมอ้อม หมายถึงวัจนกรรมที่เกิดไม่ตรงตามรูปโครงสร้างไวยากรณ์ที่ปรากฏ ทำให้ต้องอาศัยการตีความ เช่น “ง่วงเขียน” ใช้รูปประโยคคำสั่ง และสื่อถึงเจตนาสั่ง จึงเป็นวัจนกรรมตรง ส่วน “เขียนให้อ่านได้ไหม” ใช้รูปคำถาม แต่ผู้พูดมีเจตนาขอร้อง ไม่ได้มีเจตนาถาม จึงเป็นวัจนกรรมอ้อม ดิฐุ (2544) ศึกษาวัจนกรรมอ้อมในความหมายนี้

³ เช่น คำว่า บางที อาจจะ เก่งกว่า คิดว่า

(explicitness) ของถ้อยคำแทนความตรงความ
 อ้อม และวิเคราะห์จากองค์ประกอบที่ปรากฏขึ้น
 ในถ้อยคำเป็นสำคัญ หลักการคือความชัดเจนของ
 ถ้อยคำจะมีน้อยเมื่อต้องฟังบริบทมาก เช่น เนื้อ
 ความของประโยคก่อนหน้า และความชัดเจนของ
 ถ้อยคำจะมีมากเมื่อปรากฏความหมายที่ต้องการ
 สื่อในถ้อยคำนั้นๆ โดยไม่ต้องฟังบริบทของถ้อยคำ
 ใกล้เคียง แนวคิดนี้ของ Stadler สอดคล้องกับหลัก
 การความร่วมมือ (Cooperative principle) ของ
 Grice (1975) ซึ่งเป็นหลักแห่งการสนทนาเพื่อสื่อ
 ความหมายโดยนัยระหว่างการสนทนา เมื่อผู้พูด
 ชวนผู้ฟังไปเที่ยว ผู้ฟังอาจไม่จำเป็นต้องตอบว่าไป
 ไม่ได้ เพียงกล่าวว่าพรุ่งนี้ติดธุระก็สามารถสื่อความ
 หมายได้ว่าด้วยเหตุผลเช่นนี้จึงทำให้ไม่สามารถไป
 ได้ ไม่จำเป็นต้องกล่าวคำปฏิเสธชัดเจน

Stadler วิเคราะห์ความชัดเจนของถ้อยคำ
 โดยดูจากองค์ประกอบต่างๆ ของถ้อยคำ ดังนี้

1) Autonomy ความเป็นอิสระแก่ตน
 แบ่งเป็น 3 ระดับ

1.1) Autonomous สามารถระบุได้
 ชัดเจนว่าถ้อยคำแสดงถึงวัจนกรรมนั้นๆ โดยไม่
 ต้องดูบริบทรอบข้าง เช่น กรณีวัจนกรรมการแสดง
 ความเห็นโต้แย้ง ปรากฏสำนวนว่า “ไม่เห็นด้วย”

1.2) Moderately autonomous
 ระบุวัจนกรรมนั้นได้จากบริบทถ้อยคำรอบข้าง

1.3) Not autonomous ระบุวัจนกรรม
 แน่ชัดไม่ได้แม้จากบริบทถ้อยคำรอบข้าง

2) Syntax-function correlation
 ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างหน้าที่ พิจารณาจาก
 รูปประโยคที่ปรากฏว่าสัมพันธ์กับวัจนกรรมนั้น
 หรือไม่

2.1) does correlate

2.2) does not correlate

กรณีการแสดงความเห็นโต้แย้งปรากฏ
 คำว่า “ไม่” จะจัดอยู่ในกลุ่มแรก หากปรากฏ
 รูปประโยคคำถาม จะจัดอยู่ในกลุ่มหลัง

3) Reference การอ้างอิงเนื้อความของ
 ผู้พูดก่อนหน้า แบ่งเป็น 2 แบบดังนี้

3.1) does make reference

3.2) does not make reference

หากปรากฏสำนวนเช่น “สิ่งที่คุณ
 กล่าวมา” จะจัดอยู่ในกลุ่มแรก และหากในถ้อยคำ
 ไม่มีข้อความใดๆ เกี่ยวข้องกับที่คู่สนทนากล่าว
 ก่อนหน้า จะจัดอยู่ในกลุ่มหลัง

4) Structural indicators ตัวชี้วัดเชิง
 โครงสร้าง ได้แก่

4.1) Change of preference
 organization หากมีการฝ่าฝืนกฎ preference
 organization (Pomerantz, 1978; 1984) เช่น
 การแสดงถ้อยคำโดยไม่ลังเล ไม่มีการหยุดชะงัก
 ระหว่างที่พูด จะนับว่ามีตัวชี้วัดนี้ปรากฏ

4.2) Interruption การขัดจังหวะ
 การพูดแทรก หากผู้พูดกล่าวถ้อยคำโดยที่คู่สนทนา
 ก่อนหน้ายังไม่จบจะนับว่ามีตัวชี้วัดนี้ปรากฏ

4.3) Discourse markers ดัชนี
 ปริจเฉท เช่น การใช้คำว่า “แต่” การใช้คำว่า “แต่”
 จะช่วยทำให้เห็นวัจนกรรมการแสดงความเห็น
 โต้แย้งชัดเจน

4.4) Conventionalization cues
 การใช้สำนวนเช่น “look” “see” เพื่อช่วยนำเข้าสู่
 วัจนกรรม

4.5) Recurrence of structural indicators การปรากฏตัวซ้ำซ้ำ การปรากฏตัวซ้ำซ้ำๆ จะทำให้วัจนกรรมนั้นชัดเจนขึ้น

การใช้เกณฑ์องค์ประกอบเช่นนี้นับเป็นทางเลือกที่ดีทางเลือกหนึ่งในการวิเคราะห์ถ้อยคำวัจนกรรมในมุมมองที่ต่างไปจากงานวิจัยในอดีตที่มุ่งดูการปรากฏของคำแสดงทัศนะ (Modality) เป็นสำคัญ เนื่องจากคำแสดงทัศนะ ไม่สามารถแบ่งกลุ่มวิเคราะห์ย่อยเชิงหน้าที่ได้ชัดเจน ทำให้ประสบปัญหาว่าหากมีคำเหล่านี้จำนวนเท่าใดจึงแปลว่าสำนวนใดมีความชัดเจนหรือความตรงมากกว่า

Stadler เสนอแนวทางวิเคราะห์รวมถึงตัวอย่างวิเคราะห์ไว้โดยละเอียด แต่อย่างไรก็ตามเขาไม่ได้สรุปผลของตัวอย่างเหล่านั้นว่าช่วยให้เห็นภาพรวมลักษณะพิเศษของภาษาที่นำมาวิเคราะห์อย่างไร หรือหากนำไปเปรียบเทียบผลกับภาษาอื่นจะแสดงผลเปรียบเทียบเชิงปริมาณได้อย่างไร จึงทำให้ต้องศึกษาเพิ่มเติมต่อไป และเท่าที่ศึกษายังไม่พบงานวิจัยที่ประยุกต์แนวทางการวิเคราะห์นี้

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1. การเก็บข้อมูล

3.1.1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล งานวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบเชิงปริมาณตามสถานการณ์ที่กำหนดเฉพาะ รวมถึงมีข้อจำกัดในการกำหนดระดับความสามารถทางภาษาของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยให้อยู่ในระดับเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลภาษาปริมาณมาก และควบคุมปัจจัยที่ต้องการ

ศึกษาให้เป็นไปตามเงื่อนไขข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกวิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบทดสอบทางภาษา Discourse Completion Test (DCT) ซึ่งข้อมูลที่ได้จากวิธีการนี้สามารถสะท้อนภาพรวม แบบแผนกลวิธีการใช้ภาษาที่ผู้พูดต้องการใช้สื่อสารได้เป็นอย่างดี แม้จะไม่ใช้ข้อมูลจากสถานการณ์จริงก็ตาม

DCT นี้สร้างขึ้นโดยสมมติสถานการณ์ให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความเห็นโต้แย้งทั้งหมด 8 สถานการณ์ (3 ปัจจัย $\times$ 2 ลักษณะ) ปัจจัยที่เป็นเป้าหมายการวิเคราะห์ได้แก่ ความสนิทสนมกับคู่สนทนา (สนิท-ไม่สนิท) สถานภาพของคู่สนทนา (เท่าเทียมกัน - คู่สนทนาสูงกว่า) และระดับความเห็นต่าง (น้อย - มาก) ใน DCT จะปรากฏข้อความบอกเล่าสถานการณ์ เช่น สถานการณ์ที่ 1 เมื่อผู้ทำแบบทดสอบกำลังพูดคุยกับเพื่อนที่สนิทเกี่ยวกับสถานที่ที่จะไปเที่ยวด้วยกัน แต่ผู้ทำแบบทดสอบมีเหตุผลหรือความกังวลเรื่องเงินอยู่เล็กน้อย จึงทำให้รู้สึกไม่ค่อยเห็นด้วยที่จะไปยังสถานที่ที่เพื่อนเสนอมา เมื่อเพื่อนพูดว่า “ไปเที่ยวที่...ดีไหม” ผู้ทำแบบทดสอบจะพูดตอบว่าอย่างไร ให้ผู้ทำแบบทดสอบเขียนถ้อยคำที่คิดว่ากล่าวในสถานการณ์จริง อนึ่ง สถานการณ์ที่ 1 และสถานการณ์ที่ 2 ที่มีเนื้อหาสถานการณ์เดียวกันจะยกบทสนทนาและคำอธิบายสถานการณ์ร่วมกัน แต่กำหนดให้ผู้ทำแบบทดสอบมีความคิดต่างกันคือ รู้สึกไม่ค่อยเห็นด้วยกับรู้สึกไม่เห็นด้วยอย่างมาก ในที่นี้ขอยกตัวอย่างสถานการณ์ที่ 3 และ 4 ที่ปรากฏในแบบทดสอบประกอบเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น

来週外国人の新入生が来ます。あまり親しくないAさんとあなたが寮の歓迎会の担当者です。今、何の料理を食べるかについて、そのあまり親しくないAさんに相談しているところです。

Aさん: やっぱり外国人の新入生は日本の文化とかに慣れてないので、え〜っと、せっかくだし、日本のおいしい手巻き寿司を作ったらいいんじゃないかと思うんですけど、どう思いますか。

あなた: の意見は次の通りです。あなたはそのAさんにどのように言いますか。

(สถานการณ์ 3) あなたの意見: 手巻き寿司に賛成 1 2 3 4 他の料理がいい
あまり手巻き寿司に賛成できない理由: もうすぐ12月だ。手巻き寿司のような冷たい料理よりも、例えばてんぷらやすき焼きなど温かい料理の方がよい。

あなた : _____

(สถานการณ์ 4) あなたの意見: 手巻き寿司に賛成 1 2 3 4 他の料理がいい
どうしても手巻き寿司に賛成できない理由: 手巻き寿司に入っている生魚が外国人の口に合わない。例えばてんぷらやすき焼きなどの火を通した料理の方がよい。

あなた : _____

สถานการณ์ทั้ง 8 สามารถสรุปรายละเอียดได้โดยย่อดังตารางที่ 1 นี้

ตารางที่ 1 รายละเอียดสถานการณ์ใน DCT

สถานการณ์ ที่	ความสัมพันธ์ กับคู่สนทนา	สถานภาพ ของคู่สนทนา	ระดับความ เห็นต่าง	เนื้อหาของสถานการณ์
1	สนิท	เท่าเทียมกัน	น้อย	พูดคุยเรื่องสถานที่ที่จะไปเที่ยวด้วยกัน
2	สนิท	เท่าเทียมกัน	มาก	พูดคุยเรื่องสถานที่ที่จะไปเที่ยวด้วยกัน
3	ไม่สนิท	เท่าเทียมกัน	น้อย	พูดคุยเรื่องอาหารที่จะใช้ในงานเลี้ยงรับ คนมาใหม่
4	ไม่สนิท	เท่าเทียมกัน	มาก	พูดคุยเรื่องอาหารที่จะใช้ในงานเลี้ยงรับ คนมาใหม่
5	สนิท	สูงกว่า	น้อย	พูดคุยเรื่องการจัดกิจกรรมแนะนำภาควิชา
6	สนิท	สูงกว่า	มาก	พูดคุยเรื่องการจัดกิจกรรมแนะนำภาควิชา
7	ไม่สนิท	สูงกว่า	น้อย	พูดคุยเรื่องสถานที่จัดงานสัมมนา
8	ไม่สนิท	สูงกว่า	มาก	พูดคุยเรื่องสถานที่จัดงานสัมมนา

3.1.2. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มประชากร แบ่งเป็นกลุ่มผู้พูดชาวญี่ปุ่น 40 คน และกลุ่มผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย 40 คน ช่วงอายุระหว่าง 18-26 ปี ทำให้ได้ข้อมูลถ้อยคำทั้งหมด กลุ่มละ 320 ตัวอย่าง (40 คน × 8 สถานการณ์) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลผู้พูดชาวญี่ปุ่นที่เมืองนาโกย่า ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้เป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย ส่วนผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยนั้นได้จากผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นเวลาตั้งแต่ 1⁴ ปีขึ้นไป ที่

นาโกย่า โตเกียว ฟุคุโอกะ และมีความรู้ภาษาญี่ปุ่นในระดับสูง หรือประมาณเทียบเท่า N2 ขึ้นไป⁵

แบบทดสอบ DCT ที่ใช้ทดสอบกลุ่มตัวอย่างทั้งสองเป็นแบบทดสอบที่ใช้สถานการณ์เดียวกันทุกประการ แต่เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความสามารถทางภาษาของผู้เรียนซึ่งอาจส่งผลทำให้ความเข้าใจโจทย์และสถานการณ์คลาดเคลื่อน จึงได้กำกับเสียงอ่านตัวอักษรคันจิขึ้นกลางขึ้นไปรวมถึงกำกับความหมายคำศัพท์บางคำไว้ให้ในแบบทดสอบสำหรับกลุ่มผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย

⁴ 1 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี ทั้งนี้ ปัจจัยระยะเวลาที่อาศัยอยู่ประเทศญี่ปุ่นอาจส่งผลต่อรูปแบบการใช้ภาษาของผู้เรียน แต่เนื่องจากข้อจำกัดในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จึงทำให้ไม่สามารถควบคุมปัจจัยดังกล่าวในงานวิจัยครั้งนี้

⁵ เนื่องจากไม่สามารถรวบรวมกลุ่มตัวอย่างผู้เรียนโดยมีเงื่อนไขว่าต้องมีผลสอบวัดระดับตามที่กำหนดได้ ผู้วิจัยจึงใช้การทดสอบ SPOT-test และ Cloze test เป็นตัวทดสอบระดับความสามารถของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดแทน และผลการทดสอบทางสถิติชี้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้มีความสามารถภาษาญี่ปุ่นอยู่ในระดับเดียวกันจริง

3.2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการวิเคราะห์ความชัดเจนของถ้อยคำโดย Stadler (2011) ที่ไม่อิงกับคำแสดงทัศนคติและความสุภาพเป็นวิธีการที่เหมาะสมในการนำมาวิเคราะห์ระดับความชัดเจนในการแสดงออกวัจนกรรมแบบต่างๆ แต่พบว่ามีข้อสงสัยและปัญหาในขั้นตอนการวิเคราะห์ เช่น องค์ประกอบที่ 2) Syntax-function correlation หากในถ้อยคำหนึ่งๆ ประกอบด้วยหลายประโยค เช่น มีประโยคบอกเล่าแสดงความไม่เห็นด้วยและประโยคย่อนถามปรากฏทั้งคู่ควรจะวิเคราะห์ให้เป็นแบบใดระหว่าง does correlate กับ does not correlate องค์ประกอบที่ 4.1) Change of preference organization ยังมีข้อถกเถียงกันอยู่ว่าลักษณะใดเป็น preferred หรือ dispreferred นอกจากนี้ ส่วนประกอบของ preference organization มีหลายชนิดหากองค์ประกอบปรากฏขึ้นอย่างขัดแย้งกัน เช่น องค์ประกอบที่ 2) ดังข้างต้นควรวิเคราะห์อย่างไร อีกทั้งองค์ประกอบที่ 4.4) conventionalization cues เช่น การใช้คำ “look” “see” เป็นลักษณะที่ไม่ได้เป็นนิยมนำมาใช้ในภาษาญี่ปุ่น

ในขั้นตอนวิเคราะห์ Stadler ใช้วิธีนับคะแนนองค์ประกอบโดยองค์ประกอบที่ 1) Autonomy หากเป็นประเภท autonomous จะเท่ากับ 2 คะแนน moderately autonomous 1 คะแนน not autonomous 0 คะแนน องค์ประกอบที่ 2) Syntax-function correlation และ 3) Reference นับคะแนนโดยหากปรากฏองค์ประกอบดังกล่าวจะเท่ากับ 1 คะแนน ไม่ปรากฏเท่ากับ 0 คะแนน ส่วนองค์ประกอบที่ 4) Structural indicators นับตามจำนวนที่ปรากฏ มี 5 ลักษณะจึงนับคะแนน 0 ถึง 5 คะแนน เมื่อต้อง

ประกอบครบทุกชนิดแล้วจึงหาผลรวมว่าถ้อยคำนี้มีคะแนนระดับความชัดเจนเป็นเท่าใด มากกว่าหรือน้อยกว่าอีกถ้อยคำอย่างไร จุดด้อยของการนับคะแนนแบบนี้คือไม่สามารถนำผลคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบเชิงสถิติที่เหมาะสมระหว่างกลุ่มได้ เนื่องจากมีทั้งลักษณะที่เป็น 0 ถึง 1 คะแนน จนถึง 0 ถึง 5 คะแนน ผู้วิจัยจึงออกแบบวิธีวิเคราะห์โดยปรับจากวิธีการของ Stadler ได้องค์ประกอบที่ใช้แสดงความชัดเจนของถ้อยคำดังที่แสดงไว้ด้านล่างนี้ทั้งหมดเป็นองค์ประกอบที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นตัวแสดงความชัดเจนของถ้อยคำหรือวัจนกรรมแสดงความเห็นโต้แย้งได้อย่างดี โดยใช้วิธีนับเพียงการปรากฏและไม่ปรากฏขององค์ประกอบดังกล่าว อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบที่สามารถใช้วัดระดับความชัดเจนของถ้อยคำอาจมีได้มากกว่าที่แสดง เช่น Interruption การขัดจังหวะ ซึ่ง Stadler ได้เสนอไว้ นั่น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นอีกองค์ประกอบที่สำคัญ แต่เนื่องจากผู้วิจัยไม่ได้เก็บข้อมูลถ้อยคำจากเสียงจึงไม่สามารถนำองค์ประกอบนี้มาใช้วิเคราะห์ได้

1) Autonomy

ถ้อยคำนั้นปรากฏคำบ่งบอกการโต้แย้งชัดเจนหรือไม่ เช่น สำนวน 無理 やめよう

(1) それは無理でしょうっていう
かやめた方がいいじゃないかな。生魚と
か食べられない人が多いでしょ。

(2) 神戸だと、けっこう旅費とか
高くなっちゃうんじゃないかなあ。

จากตัวอย่างข้างต้น ตัวอย่างที่ (1) มีองค์ประกอบชนิดนี้ปรากฏ แต่ตัวอย่างที่ (2) ไม่มี

2) Reference

ถ้อยคำนั้นปรากฏคำสำคัญหรือเนื้อหาที่อ้างอิงถ้อยคำของคู่สนทนาที่มาก่อนหน้าหรือไม่

(3) 神戸良いよね！でもお金ないんだ。神戸はまた今度にして連休はもうちょっと 安く行ける所にしない？

(4) 203号室はどうですか。みんなわかりやすくていいと思いますけど

จากตัวอย่างข้างต้น ตัวอย่างที่ (3) มีองค์ประกอบชนิดนี้ปรากฏ กล่าวคือมีการอ้างถึงโกเบ ซึ่งเป็นสถานที่ที่คู่สนทนาเสนอมา ส่วนตัวอย่างที่ (4) ไม่มี เป็นการเสนอสถานที่ใหม่ ไม่อ้างอิงถึงสถานที่ที่คู่สนทนาเสนอมาก่อน

3) Contrastive discourse marker

ถ้อยคำนั้นปรากฏดัชนีปฏิเสธหรือคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง เช่น “แต่” หรือไม่

(5) でも、近場で安くすませるのがいいんじゃない？

(6) 神戸？それはまた遠いなあ。もっと楽に行けるところにしようよ。

จากตัวอย่างข้างต้น ตัวอย่างที่ (5) มีองค์ประกอบชนิดนี้ปรากฏ แต่ตัวอย่างที่ (6) ไม่มี

4) Recurrence of keywords

ถ้อยคำนั้นปรากฏการทวนซ้ำคำสำคัญในลักษณะต่างๆ ในตัวเองเช่นการใช้คำคล้าย การใช้คำคู่ตรงข้ามหรือไม่

(7) 神戸は遠いよ。行くだけで疲れてしまいそう。もう少し近いところにならない？

(8) 神戸いつか行きたいけど、今度の連休では少し遠くない？

จากตัวอย่างข้างต้น ตัวอย่างที่ (7) มีองค์ประกอบชนิดนี้ปรากฏ แต่ตัวอย่างที่ (8) ไม่มี

5) No Delay

ในถ้อยคำนั้นปรากฏคำหรือข้อความที่ทำหน้าที่ชะลอการแสดงความเห็นขัดแย้งนั้นให้ออกจากตำแหน่งต้นถ้อยคำหรือไม่ โดยการแสดงความเห็นขัดแย้งในที่นี้ หมายถึง การแสดงเหตุผลที่ไม่เห็นด้วย หรือใช้ถ้อยคำบ่งบอกการโต้แย้งชัดเจนในตอนต้นของถ้อยคำ โดยไม่มีการปรากฏสำนวนย้อนกลับ (Back-channel expressions) สำนวนแสดงการลังเล สำนวนแสดงการเห็นด้วยก่อนหน้านั้น

(9) そうだなあ、本当はすごく行きたいんだけど、今ちっとお金ないんだよね。

(10) 神戸は少し遠いよ。もっと近くにしよう！

จากตัวอย่างข้างต้นตัวอย่างที่ (9) ใช้ そうだなあ ในตอนต้นจึงนับว่าไม่มีองค์ประกอบชนิดนี้ แต่ตัวอย่างที่ (10) มี

กล่าวโดยสรุปองค์ประกอบที่ใช้ในการวิเคราะห์ของงานวิจัยนี้ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1) Autonomy และ 2) Reference นำองค์ประกอบ

ตามชนิดเดิมของ Stadler มาใช้ และองค์ประกอบ
ที่ 3) Contrastive discourse marker นำมาจาก
องค์ประกอบย่อยของ Structural Indicators เดิม
องค์ประกอบที่ 5) No Delay ปรับมาจาก Inter-
ruption เพื่อให้เหมาะกับวิธีการเก็บข้อมูล ส่วนจุด
ที่เปลี่ยนแปลงจากงานของ Stadler คือ การเพิ่ม
องค์ประกอบ Recurrence of Keywords และการ
เปลี่ยนวิธีการนับองค์ประกอบจาก 0-5 เป็นการ

ปรากฏและการไม่ปรากฏ นอกจากนี้ยังได้ตัดองค์
ประกอบที่มีปัญหาในการวิเคราะห์จริงออก ได้แก่
Syntax-function correlation, Change of pref-
erence organization, Conventionalization
cues และ Recurrence of structural indicators
เพื่อให้เห็นภาพการวิเคราะห์ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง
การวิเคราะห์ประโยคดังตารางที่ 2 นี้

ตารางที่ 2 ตัวอย่างการวิเคราะห์องค์ประกอบแสดงความชัดเจนในการพูดแสดงความเห็นได้แย้ง

ตัวอย่างประโยค	1) autonomy	2) reference	3) marker	4) recurrence	5) no delay
(11) 神戸良いよね！でもお金ないんだ。神戸はまた今 度にして連休は もうちょっと安く行ける所にしない？	0	1	1	1	0
(12) もうちょっと近いところにするのはどう？	0	0	0	0	1
(13) 203号室はどうですか。みんなわかりやすくていい と思いますけど	0	0	0	0	1
(14) この201号室は、学部生には分かるかもしれないで すが、外部の参加者にとっては見つけにくい場所 にあるので、もう少し分かりやすい場所の方が良い のでないでしょうか。	0	1	1	1	0

หมายเหตุ : 3) marker หมายถึง Contrastive discourse marker 4) recurrence หมายถึง Recurrence of keywords

ถ้อยคำในตัวอย่างที่ 11) 神戸良いよね！でもお金ないんだ。神戸はまた今
度にして連休は もうちょっと安く行ける所にしない？
สามารถวิเคราะห์ได้ว่าปรากฏองค์ประกอบความ
ชัดเจนของถ้อยคำ 3 ชนิดคือ 2) Reference 3)

Contrastive discourse marker 4) Recurrence
of keywords จำนวนองค์ประกอบโดยรวมเท่ากับ
3 ซึ่งมากกว่าถ้อยคำในตัวอย่างที่ 12) もうちょ
っと近いところにするのはどう？ ที่ปรากฏองค์
ประกอบเพียงชนิดเดียวคือ 5) No delay จำนวน

องค์ประกอบโดยรวมเท่ากับ 1 จาก 5 ด้วยวิธีนี้ จะสามารถวิเคราะห์ได้ว่าถ้อยคำในตัวอย่างที่ 11) แสดงความชัดเจนในการแสดงออกมากกว่าถ้อยคำ ในตัวอย่างที่ 12)

หลังจากที่ได้จำนวนรวมของการปรากฏ ขององค์ประกอบถ้อยคำต่างๆ ของกลุ่มผู้พูด ชาวญี่ปุ่นและผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยแล้ว จะ นำจำนวนนั้นมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง เงื่อนไขการปรากฏขององค์ประกอบต่างๆ อีกครั้ง ด้วยวิธี Decision Tree Analysis ซึ่งเป็นวิธีการ ทางสถิติที่จัดลำดับความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วย ค่า Chi-Square จากการวิเคราะห์ด้วย Decision Tree Analysis โดยใส่ตัวแปรต้นเป็นปัจจัยความ สนิทสนม (สนิท-ไม่สนิท) สถานภาพของคู่สนทนา (เท่าเทียมกัน-คู่สนทนาสูงกว่า) ระดับความเห็นต่าง (น้อย-มาก) และชนิดองค์ประกอบ (5 ชนิด) และ ใส่ตัวแปรตามเป็นอัตราการปรากฏและไม่ปรากฏ

ขององค์ประกอบ ซึ่งจะทำให้ทราบว่าจะปัจจัยต่างๆ มีอิทธิพลต่อความชัดเจนในการแสดงออกของกลุ่ม ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยและผู้พูดชาวญี่ปุ่นใน ลักษณะเหมือนหรือต่างกันอย่างไร การวิเคราะห์ ด้วย Decision Tree Analysis นี้แสดงผลด้วย ภาพแผนภูมิต้นไม้ ซึ่งจะปรากฏผลเฉพาะปัจจัยที่ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเท่านั้น และจะไล่ระดับแผนภูมิลงมาตามลำดับความสำคัญ ของปัจจัยที่ส่งผลต่อกัน กล่าวคือลำดับของปัจจัย ที่แสดงอยู่ด้านบนของแผนภูมิจะมีอิทธิพลมากกว่า ปัจจัยที่อยู่ในระดับล่างถัดมา ส่วนปัจจัยที่ไม่ส่ง ผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อข้อมูลที่ต้องการ วิเคราะห์จะไม่ปรากฏในแผนภูมิ

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1. องค์ประกอบแสดงความชัดเจน ของถ้อยคำ

ตารางที่ 3 ผลรวมปริมาณองค์ประกอบแสดงความชัดเจนของถ้อยคำ

ชนิดองค์ประกอบ	ผู้พูดชาวญี่ปุ่น (JJ)		ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย (JSL)	
	จำนวน	%	จำนวน	%
1) Autonomy	45	6.22%	56	7.57%
2) Reference	258	35.64%	268	36.22%
3) Contrastive discourse marker	97	13.40%	134	18.11%
4) Recurrence of keywords	125	17.27%	140	18.92%
5) No Delay	199	27.49%	142	19.19%
จำนวนรวม	724	100%	740	100%

ผลการวิเคราะห์พบองค์ประกอบที่แสดงความชัดเจนของถ้อยคำปรากฏทั้งหมด 724 ครั้ง จากข้อมูลถ้อยคำ 320 ตัวอย่างของผู้พูดชาวญี่ปุ่น และ 740 ครั้งจากผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย จึงกล่าวได้ว่าโดยรวมปรากฏจำนวนองค์ประกอบในปริมาณไม่ต่างกัน และเมื่อแยกตามชนิดองค์ประกอบแล้ว ดังตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าผลรวมของปริมาณองค์ประกอบแต่ละชนิดในการปรากฏระหว่าง 2 กลุ่มตัวอย่างไม่ต่างกัน ยกเว้น 3) Contrastive discourse marker หรือดัชนีปริเฉท แสดงความขัดแย้ง ซึ่งอัตราการปรากฏในผู้เรียนชาวไทยมากกว่าผู้พูดชาวญี่ปุ่นเป็นจำนวน 134 ครั้ง (18.11%) ต่อ 97 ครั้ง (13.40%) และ 5) No delay ซึ่งอัตราการปรากฏในถ้อยคำของผู้พูดชาวญี่ปุ่นมากกว่าในผู้เรียนชาวไทย 199 ครั้ง (27.49%) ต่อ 142 ครั้ง (19.19%)

ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าแม้ผลรวมขององค์ประกอบการแสดงความชัดเจนของถ้อยคำไม่แตกต่างกัน แต่ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยให้ความสำคัญกับองค์ประกอบต่างชนิดกับผู้พูดชาวญี่ปุ่น ลักษณะเช่นนี้สะท้อนถึงความเข้าใจของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยที่มีต่อการแสดงความชัดเจนในถ้อยคำในภาษาญี่ปุ่นที่อาจไม่ตรงกับการใช้จริงของผู้พูดภาษาญี่ปุ่นได้เป็นอย่างดี

4.2. ปัจจัยในการปรากฏขององค์ประกอบแสดงความชัดเจนของถ้อยคำ

ผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชนิดองค์ประกอบแสดงความชัดเจนของถ้อยคำในวัจนกรรมการแสดงความเห็นโต้แย้งกับอิทธิพลของปัจจัยในการปรากฏขององค์ประกอบเหล่านั้น อันได้แก่ ความสนิทสนมกับคู่สนทนา สถานภาพ ระดับความเห็นต่าง ด้วย Decision Tree Analysis

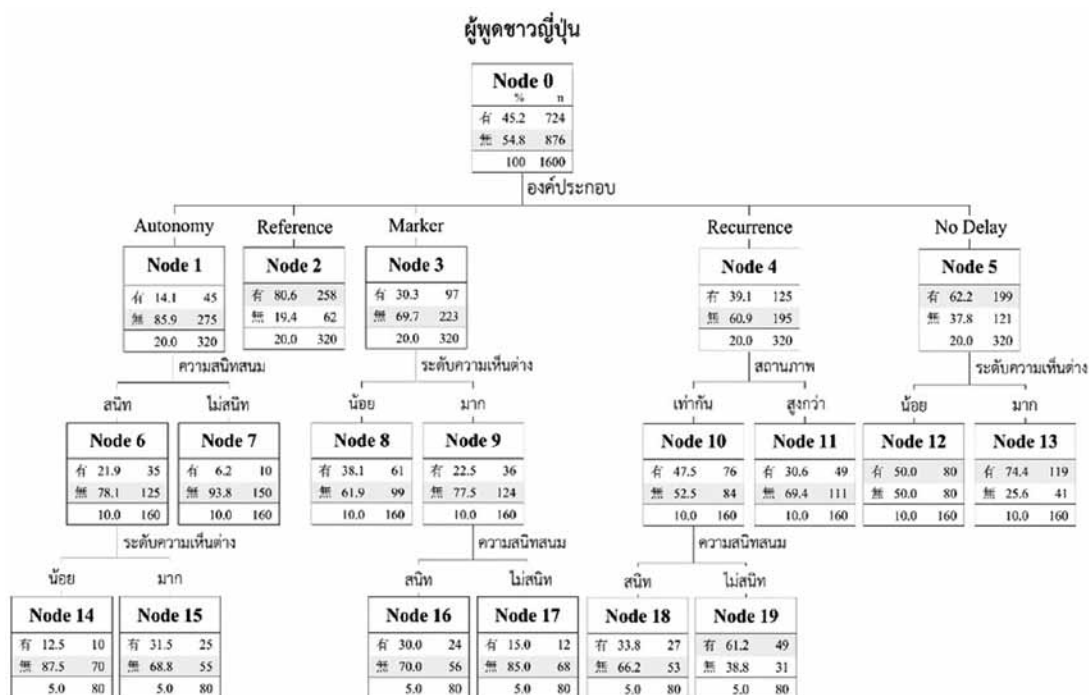
พบว่าดังภาพที่ 1 ในผู้พูดชาวญี่ปุ่นการปรากฏของชนิดองค์ประกอบที่ 1) Autonomy สัมพันธ์กับปัจจัยความสนิทสนมกับคู่สนทนามากที่สุดโดยมีการปรากฏทั้งหมด 35 ครั้ง เมื่อสนิทกับคู่สนทนาและปรากฏทั้งหมด 10 ครั้งในกรณีไม่สนิทกับคู่สนทนากรณีสนิทกับคู่สนทนาและระดับความเห็นต่างมีมากมีการปรากฏมากกว่าเมื่อระดับเห็นต่างมีน้อยที่อัตรา 25 ครั้งต่อ 10 ครั้ง ส่วนผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยดังแผนภูมิภาพที่ 2 ชนิดองค์ประกอบที่ 1) autonomy ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยระดับความเห็นต่างมากที่สุด ปรากฏ 42 ครั้ง เมื่อระดับความเห็นต่างมีมาก และปรากฏ 14 ครั้ง เมื่อระดับความเห็นต่างระหว่างคู่สนทนามีน้อย ส่วนปัจจัยความสนิทสนมส่งอิทธิพลในกรณีระดับความเห็นต่างมีน้อย กรณีไม่สนิทไม่พบการปรากฏขององค์ประกอบชนิดนี้ กรณีสนิทมีการปรากฏทั้งหมด 14 ครั้ง ในส่วนขององค์ประกอบที่ 1) Autonomy จะเห็นว่าปัจจัยความสนิทสนมและระดับความเห็นต่างส่งอิทธิพลทั้งต่อกลุ่มผู้พูดชาวญี่ปุ่นและผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย เพียงแต่ลำดับอิทธิพลของปัจจัยเหล่านั้นต่างกัน

องค์ประกอบที่ 2) Reference ในผู้พูดชาวญี่ปุ่นดังภาพที่ 1 จะเห็นว่าอัตราการปรากฏมากถึง 258 ครั้ง แต่ไม่มีปัจจัยใดส่งอิทธิพลต่อการปรากฏขององค์ประกอบชนิดนี้อย่างมีนัยสำคัญ ต่างจากผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยดังภาพที่ 2 ที่ระดับความเห็นต่างส่งอิทธิพลโดยระดับความเห็นต่างที่มากปรากฏองค์ประกอบชนิดนี้มากกว่าระดับความเห็นต่างน้อย และในระดับความเห็นต่างน้อย องค์ประกอบชนิดนี้ยังปรากฏมากเมื่อคู่สนทนาสถานภาพสูงกว่า

องค์ประกอบที่ 3) Contrastive discourse marker พบว่าในผู้พูดชาวญี่ปุ่นปรากฏ

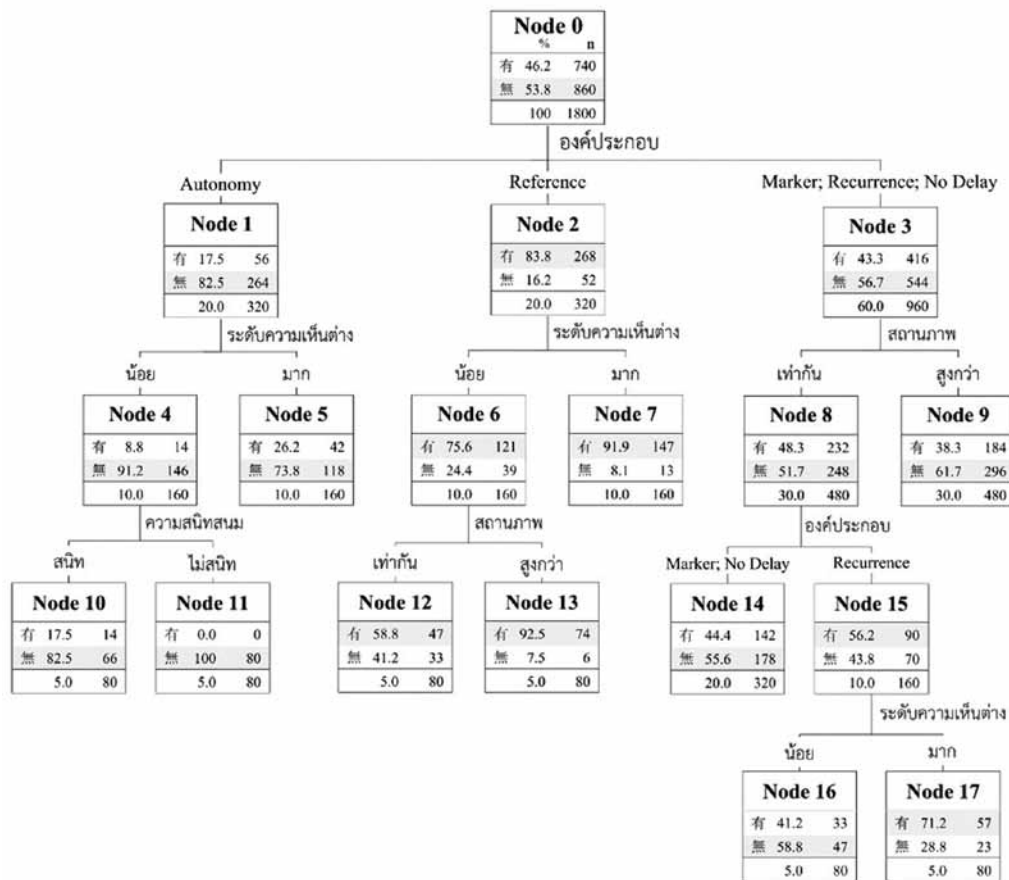
มากขึ้นขึ้นกับปัจจัยระดับความเห็นต่างเป็นสำคัญ
 ดังภาพที่ 1 เมื่อระดับความเห็นต่างมีน้อยจะปรากฏ
 องค์ประกอบชนิดนี้มากกว่าเมื่อระดับการเห็นต่าง
 มีมาก และเมื่อความเห็นต่างมีมากกรณีที่ไม่สนิทกับ
 คู่สนทนาจำนวนการปรากฏองค์ประกอบนี้สูงกว่า
 กรณีที่ไม่สนิทกับคู่สนทนา ในส่วนของผู้เรียนภาษา
 ญี่ปุ่นชาวไทยดังภาพที่ 2 องค์ประกอบชนิดนี้
 ปรากฏในแผนภูมิรวมกับองค์ประกอบอีก 2 ชนิด
 คือ 4) Recurrence of keywords และ 5) No
 Delay หมายความว่าโดยรวมองค์ประกอบทั้ง 3
 ชนิดนี้ มีแนวโน้มลักษณะการปรากฏที่ใกล้เคียง
 กันโดยรับอิทธิพลจากปัจจัยความแตกต่างของ
 สถานภาพเป็นสำคัญจะเห็นได้ว่าลักษณะนี้แตกต่าง
 จากผู้พูดชาวญี่ปุ่น เพราะจากการวิเคราะห์ข้อมูล
 ถ้อยคำของผู้พูดชาวญี่ปุ่นไม่ปรากฏอิทธิพลของ
 ปัจจัยสถานภาพต่อองค์ประกอบที่ 3 นี้แต่อย่างใด

องค์ประกอบที่ 4) Recurrence of
 keywords จากภาพที่ 1 จะเห็นว่าในผู้พูดชาว
 ญี่ปุ่นปรากฏองค์ประกอบชนิดนี้มากเมื่อสถานภาพ
 ของคู่สนทนาอยู่ในระดับเดียวกันกับผู้พูดซึ่งมี
 ลักษณะเช่นเดียวกันกับในผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย
 ดังภาพที่ 2 โดยภาพที่ 2 จะแสดงจำนวนการ
 ปรากฏซึ่งมากกว่าภาพที่ 1 เนื่องจากการรวม
 กันขององค์ประกอบ 3 ชนิด แต่จะเห็นว่า node
 ที่ 15 ของภาพที่ 2 มีการปรากฏขององค์ประกอบ
 ชนิดนี้ 90 ครั้ง เมื่อสภาพเท่าเทียมกันกับคู่สนทนา
 ในส่วนผู้พูดชาวญี่ปุ่นจะเห็นได้จาก node ที่ 10 ใน
 ภาพที่ 1 ซึ่งมีการปรากฏทั้งหมด 76 ครั้งในกรณี
 เดียวกัน นับว่าจำนวนครั้งที่ปรากฏใกล้เคียงกัน
 เพียงแต่กรณีผู้พูดชาวญี่ปุ่นยังสัมพันธ์กับอิทธิพล
 ของความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญไปพร้อมกัน

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์ Decision Tree Analysis ของผู้พูดชาวญี่ปุ่น

ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์ Decision Tree Analysis ของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย

องค์ประกอบที่ 5) No Delay ในผู้พูดชาวญี่ปุ่นดังภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบชนิดนี้รับอิทธิพลของปัจจัยระดับความเห็นต่างเท่านั้น กล่าวคือ เมื่อระดับความเห็นต่างมากจะพบว่าปรากฏการณ์ไม่ชะลอความเห็นมากกว่าเมื่อระดับความเห็นต่างน้อย ส่วนในผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยดังภาพที่ 2 สถานภาพส่งผลต่ออัตราการปรากฏและไม่ปรากฏขององค์ประกอบชนิดนี้มากที่สุด

ผลโดยรวมจะเห็นว่าสถานภาพส่งอิทธิพลอย่างชัดเจนต่อองค์ประกอบที่ 4) Recurrence of keywords เท่านั้นในผู้พูดชาวญี่ปุ่น ส่วนในผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยอิทธิพลของสถานภาพปรากฏในทุกองค์ประกอบยกเว้นองค์ประกอบที่ 1) Autonomy จึงอาจกล่าวได้ว่าสถานภาพมีบทบาทสำคัญต่อการแสดงความชัดเจนในวัจนกรรมการแสดงความเห็นโต้แย้งในผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย อันเป็นลักษณะที่ต่างจากผู้พูดชาวญี่ปุ่น

5. การอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่าใน วจนกรรมแสดงความเห็นโต้แย้ง ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่น ชาวไทยที่ศึกษาอยู่ ณ ประเทศญี่ปุ่นมีความเข้าใจ ภาษาญี่ปุ่นในระดับหนึ่งว่า โดยทั่วไปในภาษาญี่ปุ่น ไม่นิยมการแสดงออกชัดเจนในการโต้แย้งด้วย ถ้อยคำหักล้างโดยตรง สังเกตได้จากการปรากฏ ขององค์ประกอบที่ 1) Autonomy ที่มีอัตราต่ำ ใกล้เคียงกัน และมักใช้การกล่าวอ้างเนื้อความที่ คู่สนทนากล่าวมาก่อนเพื่อส่งสัญญาณว่าจะแสดง ความเห็นที่ต่างไปเกี่ยวกับเรื่องนั้น สังเกตได้จาก อัตราการปรากฏขององค์ประกอบที่ 2) Reference ที่สูงใกล้เคียงกัน

นอกจากนี้ ยังพบว่าทั้งปัจจัยความ สัมพันธระหว่างบุคคลและระดับความเห็นต่างล้วน ส่งอิทธิพลต่อองค์ประกอบส่วนใหญ่ร่วมกันเช่น เดียวกันในทั้งสองกลุ่ม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณา อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตราการปรากฏของ องค์ประกอบแต่ละข้อ พบว่าผู้เรียนชาวไทยได้รับ อิทธิพลจากปัจจัยสถานภาพชัดเจนโดยปรากฏ อิทธิพลปัจจัยดังกล่าวในทุกองค์ประกอบยกเว้น เพียงองค์ประกอบที่ 1) Autonomy เท่านั้น ต่างจาก ผู้พูดชาวญี่ปุ่นที่ปรากฏเฉพาะในองค์ประกอบที่ 4) Recurrence of keywords

การที่ปัจจัยสถานภาพที่ต่างกันมีบทบาท ต่อการปรากฏและไม่ปรากฏองค์ประกอบแสดง ความชัดเจนของถ้อยคำในผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาว ไทยแทบทุกองค์ประกอบเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ เรียนชาวไทยให้ความสำคัญกับเรื่องสถานภาพ มากในการเลือกใช้ถ้อยคำแสดงความเห็นโต้แย้ง สามารถวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของปัจจัยที่ทำให้ เกิดผลเช่นนี้ได้ดังนี้

1) อิทธิพลภาษาแม่

ปวีณา วัชรสุวรรณ (2547) ที่ศึกษา เรื่องสถานภาพในกรณีการกล่าวแย้งในภาษาไทย ได้แสดงผลวิจัยไว้ว่าในผู้พูดชาวไทยสถานภาพที่ ต่างกันมีผลต่อการเลือกที่จะแย้งหรือไม่แย้งต่างกัน โดยผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่าจะแย้งน้อยกว่าผู้ที่มี สถานภาพสูงกว่า งานวิจัยนี้อาจไม่ได้ให้ผลใน แนวทางเดียวกับงานของปวีณา แต่ถือได้ว่าผล สอดคล้องกันในจุดที่ชาวไทยมีแนวโน้มรับอิทธิพล จากปัจจัยสถานภาพมากในการแสดงความเห็น โต้แย้ง ซึ่งแม้ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยจะไปศึกษา ที่ประเทศญี่ปุ่น อิทธิพลของปัจจัยนี้ก็อาจไม่ได้ ลดลง

2) ความเข้าใจด้านวัฒนธรรมญี่ปุ่นของผู้เรียน

เป็นไปได้มากที่ผู้เรียนชาวไทยซึ่งศึกษา อยู่ที่ประเทศญี่ปุ่นจะมีความเข้าใจว่าสังคมญี่ปุ่นให้ ความสำคัญกับระดับสถานภาพสูงต่ำมาก เนื่องจาก ภาษาญี่ปุ่นมีการจำแนกรูปภาษาเป็นหลายแบบ เช่น รูปพจนานุกรมและรูปคำสุภาพ การใช้คำ ยกย่องและคำถ่อมตัว เป็นต้น คนที่อาศัยอยู่ที่ ประเทศญี่ปุ่นจึงอาจได้รับข้อมูลรับเข้า (input) การ ใช้ถ้อยคำในลักษณะนี้มาก ไม่ว่าจะเป็นจากพูดคุย กับชาวญี่ปุ่นขณะซื้อสินค้าและบริการ หรือจากสื่อ ต่างๆ ทำให้ตระหนักเรื่องการใช้ถ้อยคำให้แตกต่าง ตามสถานภาพที่ต่างมากเป็นพิเศษ ในความเป็นจริง ชาวญี่ปุ่นอาจเลือกใช้ถ้อยคำในการแสดงความเห็น โต้แย้งต่อสถานภาพที่ต่างกันในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่ ความชัดเจนหรือไม่ชัดเจนในการแสดงออก แต่ให้ ความสำคัญกับเรื่องของรูปภาษายกย่องถ่อมตน หรือการเลือกใช้คำแสดงทัศนคติแทน เป็นต้น

3) กลุ่มประชากรที่ใช้ในงานวิจัย

เนื่องจากใช้ข้อมูลกลุ่มนักศึกษาป็นตัวแทนในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้พูดชาวญี่ปุ่น ดังนั้นข้อมูลนี้อาจไม่ได้เป็นตัวแทนภาพรวมของชาวญี่ปุ่น เป็นแต่เพียงตัวแทนภาพรวมของคนวัยศึกษาชาวญี่ปุ่นเท่านั้น สำหรับสังคมคนทำงานเมื่อแรกเข้าบริษัท คนญี่ปุ่นจะได้รับการฝึกฝนอย่างเข้มงวดเกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติในการติดต่อกัน พูดคุยกับลูกค้า หัวหน้า เจ้านาย เมื่อนั้นคนญี่ปุ่นกลุ่มนี้จึงจะตระหนักเรื่องการเลือกใช้ถ้อยคำอันสัมพันธ์กับสถานภาพที่แตกต่างกัน ส่วนสังคมการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยนั้นกลับต่างไป เพราะเป็นกลุ่มสังคมที่

เน้นการแสดงออกทางความคิด เน้นการระดมสมอง เมื่อมีความเห็นไม่ตรงกันกับอาจารย์ซึ่งมีสถานภาพสูงกว่านักศึกษาก็เลือกที่จะแสดงความคิดเห็นออกไป ไม่ต่างกับเวลาที่พูดคุยกับเพื่อนซึ่งมีสถานภาพเท่าเทียมกัน

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ยังมีข้อจำกัดหลายอย่าง ในอนาคตจึงควรศึกษาเพิ่มเติม โดยเฉพาะการวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ รูปภาพ ข้อแตกต่างอื่นๆ ในการเลือกใช้ถ้อยคำ รวมถึงการวิเคราะห์เปรียบเทียบถ้อยคำของผู้พูดชาวไทย ผู้พูดชาวญี่ปุ่น ที่สังกัดกลุ่มสังคมที่ต่างออกไป

เอกสารอ้างอิง

- Beebe, L. M. and Takahashi, T. (1989). 'Do you have a bag? Social status and patterned variation in second language acquisition'. In Gass, S. et al., *Discourse and Pragmatics*. (Multilingual matters, 49. Variation in Second language acquisition V.1), 103-112.
- Blum-Kulka, S. (1987). Indirectness and Politeness in requests: same or different? *Journal of Pragmatics*, 11, 131-146.
- Blum-Kulka, S. & Olshtain, E. (1984). Requests and Apologies: A cross-cultural study of speech realization patterns (CCSARP). *Applied Linguistics*, 5, 196-213.
- Blum-Kulka, S. House, J. & Kasper, G. (1989). Investigating Cross-cultural Pragmatics: An Introductory Overview. In Blum-Kulka, S., House J. and Kasper, G. (eds.), *Cross-cultural Pragmatics: Requests and Apologies*. 1-27. Norwood, N.J.: Ablex.
- Brown, P. and Levinson, S. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Grice, P. (1975). Logic and conversation. In Cole, P., and Morgan, J.L. (eds.) *Speech Acts*. 41-58. New York: Academic Press.
- Pomerantz, A. (1978). Compliment responses: Notes on the co-operation of multiple constraints. In Schenkein, J.N. (ed.), *Studies in the organization of conversational interaction*. 79-112. New York: Academic Press.

Pomerantz, A. (1984). Agreeing and disagreeing with assessments: Some features of preferred/dispreferred turn shapes. In Atkinson, J.M. & Heritage, J. (eds.), *Structures of social action: Studies in conversation analysis*. 57-101. Cambridge: Cambridge University Press.

Stadler, S. A. (2011). Coding speech acts for their degree of explicitness. *Journal of Pragmatics*, 43, 36-50.

தியு சரீனராவுடன். (2544). กลวิธีสื่อสารด้วยการพูดอ้อมของคนไทย. *วารสารศิลปศาสตร์*, 1(2), 85-101.

ปวีณา วัชรสุวรรณ. (2547). กลวิธีการกล่าวแย้งของผู้ที่มีสถานภาพต่างกัน: กรณีศึกษาของครูและนักเรียน. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.

ภาคผนวก

ผลการทดสอบไคสแควร์ที่ได้ในภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์ Decision Tree Analysis ของผู้พูดชาวญี่ปุ่น

Node ที่	ผลการทดสอบ	Node ที่	ผลการทดสอบ
Node 0	$\chi^2(4)=358.092, p<.001$	Node 5	$\chi^2(1)=20.214, p<.001$
Node 1	$\chi^2(1)=16.162, p<.001$	Node 6	$\chi^2(1)=8.229, p<.01$
Node 3	$\chi^2(1)=9.246, p<.01$	Node 9	$\chi^2(1)=5.161, p<.05$
Node 4	$\chi^2(1)=9.570, p<.01$		

ผลการทดสอบไคสแควร์ที่ได้ในภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์ Decision Tree Analysis ของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย

Node ที่	ผลการทดสอบ	Node ที่	ผลการทดสอบ
Node 0	$\chi^2(2)=290.720, p<.001$	Node 4	$\chi^2(1)=15.342, p<.001$
Node 1	$\chi^2(1)=16.970, p<.001$	Node 6	$\chi^2(1)=24.717, p<.001$
Node 2	$\chi^2(1)=15.522, p<.001$	Node 8	$\chi^2(1)=6.023, p<.05$
Node 3	$\chi^2(1)=9.774, p<.01$	Node 15	$\chi^2(1)=14.629, p<.001$

